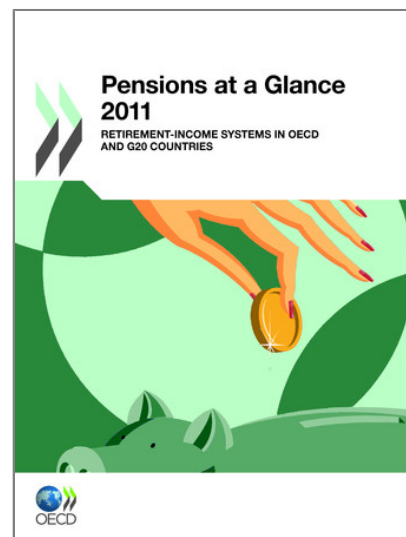

OECD *Multilingual Summaries*

Pensions at a Glance 2011: Retirement-income Systems in OECD and G20 Countries

Summary in Dutch

Kort overzicht pensioenen 2011: pensioenen in de landen van de OESO en de G20

Samenvatting in het Nederlands

- De vierde editie van het Kort overzicht pensioenen gaat over pensioenen, pensionering en levensverwachting. Vele landen hebben de pensioenleeftijd opgetrokken als gevolg van de vergrijzing van de bevolking en de toenemende levensverwachting. Enkele landen hebben de pensioenen zelfs automatisch aan de levensverwachting gekoppeld. Ook werd in het kader van recente hervormingen van de pensioenstelsels vaak gesleuteld aan de prikkels om mensen langer aan het werk te houden. Het verzekeren van voldoende werkgelegenheid voor oudere werknemers blijft evenwel een uitdaging.
- Deze publicatie bevat een grondige analyse van deze belangrijke beleidsvraagstukken, in vijf speciale hoofdstukken die zijn gewijd aan pensioenleeftijd, pensioneringsgedrag, pensioneringbevorderende pensioenprikkels, vraag naar oudere werkrachten en koppeling van de pensioenen aan de levensverwachting.
- Deze editie verschaft de meest actuele informatie over de belangrijkste kenmerken van de pensioenstelsels in de OESO-landen. Tevens wordt een prognose gemaakt van het pensioeninkomen van de huidige actieve bevolking. Deze prognose wordt gemaakt op basis van 34 indicatoren, zoals de structuur van nationale inkomensvoorzieningen na pensionering, pensioenrechten, het inkomen van ouderen, de financiën van de pensioenstelsels, de demografische en economische context van pensioenstelsels en particuliere pensioenen.
- Deze keer werden meer landen geëvalueerd dan in de vorige editie. Zo werden bijvoorbeeld de vier nieuwe lidstaten van de OESO in het onderzoek opgenomen, namelijk Chili, Estland, Israël en Slovenië. Waar mogelijk worden ook gegevens vermeld over de andere grote economieën van de G20, namelijk Argentinië, Brazilië, China, India, Indonesië, Rusland, Saoedi-Arabië en Zuid-Afrika. Samen met de 27 lidstaten van de Europese Unie heeft het verslag dus betrekking op in totaal 43 economieën.

Pensioenhervormingen in het algemeen – en een verhoging van de pensioenleeftijd in het bijzonder – zijn uitvoerig aan bod gekomen in de actualiteit sinds de vorige editie van het Kort overzicht pensioenen van juni 2009. Het is dan ook passend dat de editie van 2011 gewijd is aan pensioenen, pensionering en levensverwachting en de onderlinge wisselwerking tussen die factoren.

“Pensioenleeftijd en levensverwachting, 1950-2050” is het eerste van de vijf speciale hoofdstukken van deel I. Uit het hoofdstuk blijkt dat bijna de helft van de OESO-landen zijn begonnen met het verhogen van de pensioenleeftijd of dat zij dat in de nabije toekomst van plan zijn. De pensioenleeftijd zal in 18 landen worden opgetrokken voor vrouwen en in 14 landen voor mannen. Tegen 2050 zal de gemiddelde pensioenleeftijd in de OESO-landen voor beide geslachten in de buurt komen van 65. Ten opzichte van 2010 houdt dat een verhoging in van 2,5 jaar voor mannen en van 4 jaar voor vrouwen.

De levensverwachting is in de tweede helft van de 20e eeuw vrijwel onafgebroken gestegen. Daardoor genoten mensen veel langer van hun pensioen. Tussen 1960 en 1993 steeg de levensverwachting op de nationale pensioenleeftijd van gemiddeld 13,4 tot 16,5 jaar. Voor vrouwen steeg de gemiddelde pensioenverwachting van 4,8 jaar in 1960 tot 21,6 jaar in 1993. Deze stijging was ten dele het gevolg van de toenemende levensverwachting. Een derde van de stijging was evenwel te wijten aan de daling van de pensioenleeftijd: tussen 1950 en 2010 hebben tien OESO-landen de pensioenleeftijd voor mannen verlaagd en 13 voor vrouwen.

De meeste prognoses gaan uit van een verdere toename van de levensverwachting. Op basis van de voorspellingen van de Verenigde Naties zal de levensverwachting op de normale pensioenleeftijd tegen 2050 verder oplopen tot 20,3 jaar voor mannen en 24,5 jaar voor vrouwen, ondanks de plannen om de pensioenleeftijd op te trekken. Slechts vijf landen hebben hun pensioenleeftijd immers voldoende verhoogd om de gemiddelde pensioenduur in de komende 40 jaar te stabiliseren voor zowel mannen als vrouwen. Vier landen zullen dit alleen voor vrouwen doen.

In deze analyse wordt enkel gekeken naar de normale pensioenleeftijd. In de meeste OESO-landen gaan werknemers echter in vele gevallen vervroegd met pensioen, voordat ze de normale pensioenleeftijd hebben bereikt. Dat blijkt uit hoofdstuk 2, “Tendensen inzake pensionering en werken op oudere leeftijd”. De gemiddelde leeftijd waarop mensen de arbeidsmarkt effectief verlaten, is in de jaren 70 en 80 gedaald. De langetermijntendens om steeds vroeger met pensioen te gaan is voor mannen medio jaren 90 en voor vrouwen iets later gestopt. Toch lag de gemiddelde leeftijd waarop werknemers tussen 2002 en 2007 in de OESO-landen de arbeidsmarkt verlieten 4 tot 5 jaar hoger dan in de jaren 60: ongeveer 63,5 jaar voor mannen en 62,5 jaar voor vrouwen. Alleen al om rekening te houden met de vooropgestelde stijging van de levensverwachting tot 2050 zou de effectieve pensioenleeftijd moeten stijgen tot ongeveer 66,5 jaar voor mannen en bijna 66 voor vrouwen. Dat geeft een idee van de omvang van de uitdaging waarmee regeringen worden geconfronteerd.

De volgende twee hoofdstukken gaan in op het beleid dat regeringen kunnen volgen om het beroepsleven te verlengen. Het eerste hoofdstuk heeft betrekking op de “aanbodzijde” en bevat informatie over in de pensioenstelsels ingebouwde prikkels die werknemers aanzetten om te blijven werken of met pensioen te gaan. In het tweede hoofdstuk wordt gekeken naar de “vraagzijde” en wordt gezocht naar oplossingen om ervoor te zorgen dat er voldoende werkgelegenheid is voor oudere werkkrachten.

Het is ruimschoots bewezen dat financiële prikkels het pensioneringsgedrag beïnvloeden. Pensioenprikkels die pensionering aanmoedigen (meteen ook de titel van hoofdstuk 3) zijn dan ook van belang voor de economische efficiëntie. Zij zijn ook belangrijk uit het oogpunt van de rechtvaardigheid. Mensen die langer werken en meer bijdragen moeten worden beloond met een hoger pensioen. Tegelijkertijd hebben mensen die vervroegd de arbeidsmarkt moeten verlaten, al dan niet door hun eigen schuld, evenwel recht op een billijke levensstandaard.

Het bijschaven van de pensioneringbevorderende prikkels stond dan ook centraal in de meeste pensioenhervormingen: zowat de helft van de OESO-landen heeft op dat gebied maatregelen genomen. De wijzigingen betroffen onder meer strengere voorwaarden voor vervroegde pensionering, een grotere korting op het pensioen voor vervroegd uitgetreden werknemers en grotere pensioenverhogingen na de normale pensioenleeftijd. Uit hoofdstuk 3 blijkt dat deze hervormingen doeltreffend zijn en dat er maar een paar OESO-landen meer zijn met een pensioenstelsel dat vervroegde uittreding sterk aanmoedigt. Er zijn evenwel nog aanvullende oplossingen waarmee regeringen de financiële prikkels in hun pensioenstelsel kunnen verbeteren. Er worden negen beleidsaanbevelingen gedaan die langer werkende mensen belonen.

Indien er aan de vraagzijde obstakels zijn die verhinderen dat werknemers langer op de arbeidsmarkt actief blijven, kunnen pensioenhervormingen die gericht zijn op sterkere prikkels om langer te werken minder doeltreffend

zijn. In hoofdstuk 4 wordt gekeken naar een reeks beleidsmaatregelen om oudere werknemers te helpen een baan te vinden en te behouden. Aan de zijde van de werkgevers is ouderendiscriminatie een obstakel. Zo stellen werkgevers zich wel eens vragen bij het vermogen van oudere werkkrachten om zich aan veranderingen aan te passen. Wetgeving tegen discriminatie op basis van leeftijd en voorlichtingscampagnes hebben vaak – maar niet altijd – doeltreffend gewerkt. De hoge kosten van oudere werknemers blijven in bepaalde landen een probleem. In sommige gevallen gebruiken werkgevers vervroegde uittreding als een handige manier om hun personeelsbestand af te slanken.

Oudere werknemers kunnen ook te kampen hebben met lagere arbeidskansen. Hun vaardigheden zijn soms verouderd, terwijl opleidingsmogelijkheden vooral worden voorbehouden aan jongere werknemers. Oudere werknemers hebben vaak meer hulp nodig bij het zoeken naar werk.

Een thema dat in de discussies over hogere pensioenleeftijden steeds terugkeert, is de bewering dat een groter aantal oudere werknemers de arbeidskansen van de jongere werknemers beperkt. Daarvoor bestaat er geen concreet bewijs. De werkgelegenheidsgraad van jongeren van net boven de twintig vertoont namelijk een sterke positieve correlatie met de werkgelegenheidsgraad van ouderen die een eind in de vijftig zijn. Uit een gedragsonderzoek is gebleken dat meer mensen dit standpunt delen naarmate minder jongeren of ouderen aan het werk zijn.

In hoofdstuk 5 wordt opnieuw aandacht besteed aan de pensioenen en de levensverwachting. In zowat de helft van de OESO-landen zijn de pensioenen in de verplichte pensioenvoorziening automatisch aan veranderingen in de levensverwachting gekoppeld. Dat is een belangrijke verschuiving in het pensioenbeleid.

Vele landen hebben in de eerste plaats verplichte regelingen op basis van vaste premies ingevoerd, ter vervanging van of in aanvulling op de openbare pensioenvoorziening. Ten tweede hebben een aantal landen de omslagregelingen van hun openbare pensioenstelsel veranderd in “notional accounts”. Ten derde hebben enkele landen de pensioenomvang of de pensioenvereisten aan de levensverwachting gekoppeld. Naast deze aanpassingen heeft zich ook duidelijk een verschuiving voorgedaan van vaste pensioenen naar vaste premies voor particuliere pensioenen op vrijwillige basis.

Deze veranderingen hebben belangrijke gevolgen voor de verdeling van de kosten voor de pensioenvoorzieningen naarmate de levensverwachting toeneemt. De kosten zullen in toenemende mate worden gedragen door de gepensioneerden, die een lager pensioen zullen krijgen. Uit hoofdstuk 5 blijkt de onzekerheid die eigen is aan prognoses over de levensverwachting en worden beleidsmaatregelen geëvalueerd die pensioenen aan de levensverwachting koppelen. Tevens wordt aangetoond wat de gevolgen voor de pensioenrechten zijn wanneer de levensverwachting sneller of trager stijgt dan in de centrale prognose wordt aangenomen.

Samen bevatten de vijf speciale hoofdstukken van deel I een overzicht en een analyse van alle beleidsvormen die de OESO-landen toepassen om de toenemende druk van de vergrijzing op de overheidsfinanciën het hoofd te bieden. Verhogingen van de pensioenleeftijd – de meest zichtbare en best begrepen parameter van het pensioenstelsel – haalden geregeld de voorpagina, maar zijn slechts een klein deel van het verhaal achter pensioenen, pensionering en levensverwachting.

Deel II van het verslag bevat de meest recente informatie over de indicators van het pensioenbeleid uit de drie vorige edities van het Kort overzicht pensioenen en voorziet in 18 nieuwe indicators bovenop die welke reeds in de vorige editie werden gebruikt. Bovendien werd de analyse uitgebreid naar de G20-landen die momenteel geen lid van de OESO zijn, namelijk Argentinië, Brazilië, China, India, Indonesië, de Russische Federatie, Saoedi-Arabië en Zuid-Afrika.

In een eerste stadium wordt gekeken naar de opzet van pensioeninkomensregelingen. Daarbij wordt een taxonomie vastgesteld om de zeer uiteenlopende pensioeninkomensregelingen te kunnen beschrijven (deel II.1). Er wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste parameters en regels van de pensioenstelsels om vergelijking tussen de verschillende landen te vergemakkelijken.

Op basis van deze parameters en voorschriften worden vervolgens modelpensioenrechten voor mannen en vrouwen uitgewerkt voor verschillende inkomensniveaus (deel II.2). Hoewel de meeste indicators te maken hebben met de verplichte pensioenvoorziening wordt ook een analyse gemaakt van typische vrijwillige particuliere pensioenen in landen waar deze een belangrijke plaats in het pensioenlandschap innemen. Er is bijzondere aandacht besteed aan de fiscale behandeling van pensioenen en gepensioneerden en hoe deze de levensstandaard van gepensioneerden beïnvloedt ten opzichte van werkenden.

De analyse van de pensioenrechten is toekomstgericht, d.w.z. dat gekeken wordt naar de waarde van het pensioen voor werknemers die op dit moment de arbeidsmarkt betreden. De indicators van deel II.3 hebben betrekking op de financiële situatie van personen die de pensioenleeftijd nu al hebben bereikt: gemiddelde inkomens, bronnen van inkomsten en armoederisico.

Na de analyse van de situatie van afzonderlijke gepensioneerden wordt in deel II.4 ingegaan op de financiële huishouding van volledige pensioenstelsels. Het hoofdstuk bevat gegevens over openbare en privé-uitgaven voor pensioenen, premietarieven voor verplichte pensioenen en totale premie-inkomsten van openbare pensioenstelsels.

De achtergrond en de context van pensioenstelsels komt in deel II.5 aan bod. Deze indicators omvatten onder meer demografische maatstaven, zoals levensverwachting en vruchtbaarheid, en het gemiddelde inkomen. Tot slot wordt in deel II.6 specifiek aandacht besteed aan particuliere pensioenen en openbare pensioenreservefondsen.

© OECD

Deze samenvatting is geen officiële OESO-vertaling.

Reproductie van deze samenvatting is toegestaan, mits het OESO-copyright en de titel van de oorspronkelijke publicatie worden vermeld.

Meertalige samenvattingen zijn vertaalde uittreksels van OESO-publicaties die oorspronkelijk in het Engels en Frans zijn gepubliceerd.

Deze zijn gratis te verkrijgen via de Online Bookshop van de OESO www.oecd.org/bookshop

Neem voor meer informatie contact op met de eenheid OECD Rights and Translation, Public Affairs and Communications Directorate op, rights@oecd.org of per fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Bezoek onze website www.oecd.org/rights/

